

В тази слънчева мартенска съботна утрин шествие се отправя от центъра на китния град Ловеч към “Слънчев бряг”, но не замира на море, тъй като става дума не за прочутия черноморски курорт, изграден в края на 50-те години за отдих и наслада на източно (и западно)

германски туристи, а за по-малко известното Трудово-възпитателно общежитие (ТВО), създадено по същото това време за ликвидиране на последните остатъци на класовия враг, опетняващи тържеството на комунистическата власт в България.

Защо ли “Слънчев бряг”? С ирония самите лагеристи така назовавали мястото на мъките им, защото отдел “Затвори” най-често вписвал причината за смъртта им: слънчев удар.

В гъстата мрежа на репресивния апарат, разпростряла се след 9 септември 1944 г., лагерът в каменната кариера край Ловеч заема особено значимо място и това не само защото по предназначение е създаден, за да работи като тайна кланица; не само защото задейства шест години след смъртта на Сталин, когато международната обстановка вече повелява закриването на другите лагери, а защото неговата поява е чиста прищявка на номенклатурата, абсолютно излишна за запазването на властта. В “Слънчев бряг” попадат не само оцелелите най-непримирими противници на режима, но и хора, които със самото си съществуване, с нестандартното си нормално поведение са били трън в безочието на възцарилата се просташина. С нищо неоправданото по своята жестокост явление ТВО “Ловеч” е най-кървавата череша върху горчивата червена торта; най-черната перла във венеца на българските страдания; най-гъстият екстракт на български комунизъм; най-лютата капка отрова, която звярът, захапал България, отдели, преди да се унесе в доволната дрямка, отвела го до разложение. Лобните каменни кариери край Ловеч отразяват най-яркия образ на българския комунизъм, и ги издига в най-виден символ на националната трагедия.

Шествието е събрало около 200 души, т.е. близо официалният брой на жертвите, дадени тук за няколко месеца. След три-четири километра, без да има знак на шосето, че се насочваме към Голгота, то се отбива под жп тунел вдясно и след петминутно изкачване по пътека стига до запустялата и осеяна с отпадъци кариера, където заварваме още стотина души. Отстрани стърчи белокаменен зъб, а под него - до плоча, на която пише “Поклон пред жертвите на комунизма”, трибуна. Пред микрофона се изреждат представителите на организации на репресираните, на СДС и на ДСБ. Пламен Юруков обещава издигането тук на параклис. Ловчанският митрополит Григорий с няколко свещеници отслужва панихида. Негово преосвещенство предлага в знак на покаяние долу на пътя да се положи възпоменателна плоча. Представител на местната и държавна власт - никакъв.

Решавам да се обърна към присъстващите с този единствен въпрос: “Бихте ли ми казали за какво сте дошли тук?”

Приближавам се с касетофона до Веска Христова Цанкова от Ловеч, възрастна жена със забрадка:

- Тук съм от първата година, защото тук са избивани най-нещастните дечица на майките си и затова, докато съм жива, ще идвам всеки път. Аз лично не съм пострадала. Е, майка ми, братовчеди са ги затваряли, но аз идвам, защото имам човешка майчина кръв.

Поля, 40-годишна от Славенци:

- Първо, да се поклоним пред паметта на загиналите, второ, защото свекърът ми е бил десет години в Белене, той е днес тук и се радваме, че можем да сме заедно.

Теодора, 16-годишна, дъщеря на Поля:

- Да се поклоня и аз. В момента уча за това в училище, а и са ми разказвали.

Васил, 17-годишен от Ловеч:

- Тук съм заради празника.

- Какъв празник е днес? - го питам.

- Ама не знам.

- Знаеш ли какво е ставало тук? Не ви ли говорят в училище?

- Не.

Пепа, 30-годишна от Плевен:

- За паметта на загиналите в лагерите в цяла България. Знам за случилото се от разказите на бивши лагеристи, роднини и това, което са преживели моите деди.

Йонка, 40-годишна от Белоградчик:

- Родителите на съпруга ми са преживели този ужас. Затова съм тук.

Крум Хорозов, 83-годишен от Русе:

- Да почета паметта на падналите за свободата на българския народ. Единадесет години съм бил по Белене и затвори на много места. За съжаление не се почитат тези жертви, не успяхме да намерим признание за нашата борба, тъй като още в началото на промените трябваше да бъдат наказани няколко човека, за да има виновност. Тъй като не са наказани, смятат, че са чисти и деянията, които са извършили, са правилни. А може и да ги приложат пак, защото не ги усещат като лоши прояви.

- Кои е трябвало да бъдат осъдени?

- Най-вече онези, които са нареждали за страданията в тези лагери.

Кънчо, 57-годишен от Ловеч:

- Аз съм тук заради мой приятел от казармата. Вуйчо му от Станкетото, казваше се Темелакиев, е бил по лагерите. Зарад него идвам всяка година.

- Виждам, че развявате знаме с герба на НРБ - му казвам.

- Не съм обърнал внимание на герба, по промените с него ходил съм по митингите.

Така и сега.

Станко Торчанов, 90-годишен от Бургас:

- Отдавам почит на тези, които са минали през месомелачката на комунизма. И аз съм минал през нея. Не съм бил в този лагер, но съм осъден на смърт от народния съд - V състав, и след това оставам на доживотен. На 24 години бях. На днешната дата ми отмениха смъртната присъда. Оттогава втори живот живея.

На връщане в София решавам да се отбия при "Дъфо". Така наричат Никола Дафинов неговите приятели. Връстници сме, но когато през лятото на 1960 г. аз се печех на пясъка на морския Слънчев бряг, него са пекли сред камънака на ловчанския "Слънчев бряг". Пред една бира му задавам същия въпрос, но с обратен знак:

- Защо не дойде с нас в Ловеч? И веднага осъзнах, че съм казал глупост.

- Откакто 90-та година ходих с Луканов, който се опита така да измие сурата а партията, не съм стъпвал. Мислех, че е дошло време истината да възтържествува, че виновните ще бъдат наказани. Тогава Би Би Си направи филм, а във Франция излезе под ръководството на Цветан Тодоров книга със заглавие "В името на народа". Някъде у нас да са прожектирали този филм? Някой у нас да е издал тази книга на български? Не. Всичко се разми, всичко се потули, като срамна семейна тайна за роднината сифилитик, за който не бива да се споменава. А заразата остава. Казват, че за онези няма и три години лагеристите са били 1500 и убитите - 150. Аз пък казвам, че всеки ден

докарваха по 10-15 мъже и жени, умножи ги по дните... А за мъртвите 150 е само броят на удостоените с някакъв смъртен акт, а останалите? Само Бог знае.

Вървя към къщи и си спомням. Още 1961 г. за Ловеч алармирах парижките си състуденти правозащитници. Те тогава ме нарекоха фашист и кулашки син. Едва отървах боя. Нищо не искаха да знаят. Нерде Ловеч, нерде Лхаса. Онзи ден бях слушал по френската телевизия диспут между експерти, политици, "китайолози" и тем подобни интелектуалци по повод Олимпийските игри в Пекин и въстанал Тибет. Много разисквах, но странно как никой не спомена, че основната причина за репресиите е, че икономическото чудо - Китай, си остава в нашия 21-ви век, комунистическа държава с комунистическо поведение. Май и сега те там нищо не са научили.

Статия на Вероник Суле във френския всекидневник "Либерасион" от 12.06.1992 г.

Никола Дафинов - един оцелял от българските лагери

Задържан на 17 години, защото се срещал със западни туристи, Дафинов остава 30 години парий в българското комунистическо общество.

Той твърде много е имал слабост към чуждите езици, говорил е френски и английски, изучавал е италиански и е търсел да общува с малкото минаващи през България западни граждани.

Веднъж дори се осмели да поведе разговор с играчи на футболния тим "Расинг клуб дьо Франс", дошли на мач в София. Но в 50-те години да общуваш със западници в България се е смятало за престъпление. На 10.12.1952 г. трима непознати чукат на вратата в неговия дом. Осем дни по-късно - ето го в Ловеч, най-суровия навремето лагер. Има хора, казва той, които носят фланелки с разни надписи. Аз цял живот съм носил надписа народен враг. Никола е син на известен стоматолог, завършил в Нанси. В Ловеч 15 часа на ден кърти камъни, а вечерта товарят труповете на каруца. Там прекарва 14 месеца, след което го пращат трудовак в Кремиковци. След изтърпяване на военната служба е изселен за 4 години и сетне - за още 4 и половина... Той вади лист от чантата и превежда на френски: това е удостоверението му за реабилитация. "Досега не бях разказвал, срам ме беше, срам за мен, срам за всички, а и кой щеше да ми повярва? Но днес става възможна истината за кариерата на смъртта, където пребиваха със сопи, където при сутрешна проверка началникът подаваше джобно огледалце на онзи, който бе решил да убие този ден, за да си види жертвата лика за последен път; където зад клозета трупаха чували, които дни наред излъчваха непоносима смрад на мърша". Никола Дафинов помни всичко невероятно ясно - червеите по раните, ударите с гумените палки. Някои са докарвали, защото са слушали западна музика, други - заради дълга коса или защото са разказвали вицове, а повечето не са знаели за какво са били докарвани. Ето например Сашо Сладура, цигуларят на хотел "България", пристигнал с цигулката си една сутрин. Същата вечер е вече хвърлен в чувал зад тоалетната. Григорови - баща и син. Газдов им вади огледалото и ги пребиват на кариерата. Иван Бързаков поливат с вода и оставята на -20 градуса навън. Сутринта беше замръзнал мъртъв. На възрастен евреин, софийски лекар, изтръгнаха златните зъби, преди да го пхнат в чувала. "Садисти навсякъде има - добавя Никола, - виновна е системата и онези, които са взели решението да открият подобни лагери. За да захрани терора, режимът се нуждаеше от врагове. Затова и ги създаваше. Не търся отмъщение, а правда. За какво ми е да видя обесени на площад "Демокрация" моите мъчителни. Това няма ни да ми върне младостта, ни майка ми, която почина от мъка".